

Patologija cerkveno-političnega diskurza o pravici do istospolne zakonske zveze in vloga medijev

Abstract

Pathology of the ecclesiastic-political discourse of the right of same-sex marriage and the role of the media

The article observes the public discourse of the opponents of same-sex marriage in Slovenia during a short time span connected to the public referendum in 2015. It seeks to find out the mechanisms of clericalisation of society, the takeover of the political sphere for extreme conservative political goals and how it manifests through mass media discourse and expands into wider social practice. The referendum campaign 'Za otroke gre' agitated its target public with hostile discourse towards sexual minorities, deception and creation of social paranoia, which lead to the abolition of already recognised rights of LGBT minorities.

Keywords: same-sex marriage, public referendum, clericalisation, social paranoia

Tatjana Greif holds a PhD in archaeology, and is an author, editor, activist in the field of LGBT culture, politics and human rights. (tatjana.greif@guest.arnes.si)

Povzetek

Članek sledi javnemu govoru nasprotnikov istospolne zakonske zveze v Sloveniji, v kratkem časovnem segmentu, vezanem na referendum leta 2015. Ugotavlja, kako se za dosego skrajno konservativnih političnih ciljev odvija klerikalizacija družbe in prevzem politične sfere ter kako se manifestira v drobovju množičnih medijev in skozi njih prehaja v najširšo družbeno prakso. Referendumska kampanja Za otroke gre je prek seksualnim manjšinam sovražnega diskurza, zavajanja in lansirane družbene paranoje agitirala ciljno javnost, s čimer je dosegla odpravo že priznanih pravic LGBT-manjšin.

Gljučne besede: istospolna zakonska zveza, referendum, klerikalizacija, družbena paranoja

Tatjana Greif je doktorica arheologije, avtorica, urednica in aktivistka na področju LGBT kulture, politike in človekovih pravic. (tatjana.greif@guest.arnes.si)

Trenutna brutalizacija je najbolj vidna in najbolj množična posledica referenduma o pravicah manjšine oz. LGBT-populacije. Z zmago opcije surove in brezumne moči, ki fizično napada v mraku ali se afna v soju žarometov, ker v dialogu nima kaj povedati.

Svetlana Slapšak (2015): Skoraj posiljena. *Večer*, 27. december.

Uvod

Osnovno vodilo pričujočega članka je poskus kritične ocene javnega diskurza političnih in cerkvenih elit v Sloveniji, ki so takoj po uzakonitvi istospolne zakonske zveze marca 2015 zahtevale zakonodajni referendum in nato tudi dosegle odpravo pravice do zakonske zveze za istospolne pare, ter vloge množičnih medijev pri popularizaciji in prenosu teh diskurzov v najširšo javnost. Izbrani tematiki in vsebinskim poudarkom nasprotnikov enakosti pri dostopu do zakonske zveze smo sledili skozi poročanje časnika *Večer* v času po sprejetju novele zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, to je od marca 2015 do septembra 2016.¹ Obravnavani javni diskurz nasprotnikov istospolnih porok smo primerjali z izsledki podobnih analiz v več predhodnih javnih razpravah o pravicah LGBT in pravnem priznavanju istospolnih parov.

Ob sprejemanju novele zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR) se je dvignila družbena paranoja, ki so jo povzročili desničarski politični razred in cerkvene elite. Moralna panika, ki so jo povzročali in širili koalicija Za otroke gre in drugi nasprotniki novele ZZZDR, je skozi premišljeno mobilizacijsko delovanje, zasnovano na sovražnem govoru, lažni in zavajajoči kampanji, umešno ustvarjala družbeno paranojo,² ki je privedla do odprave zakonsko že priznanih pravic za istospolne pare in družine.

Kratka predzgodovina

Državni zbor Republike Slovenije je 3. marca 2015 izglasoval novelo zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. S tem dejanjem je Slovenija postala prva od nekdanjih socialističnih držav, ki je uzakonila istospolno zakonsko zvezo in v popol-

---

¹ Časnik *Večer* je bil izbran kot eden uglednih tiskanih dnevnikov v Sloveniji, ki je tudi regionalne narave in ki nima prevladujoče vloge na medijskem trgu.

² Govorimo o paranoji v družbenem in ne v kliničnem pomenu. Izraz paranoja izhaja iz grške besede παράνοια – norost, brezumje. Fobija je neutemeljeni strah (beg, tesnoba, sovraštvo, patološki strah), ki ne izhaja iz dejanske izkušnje, temveč iz iracionalne predstave in torej v celoti poteka iracionalno. Simptomi fobije, ki vodijo v paranojo, se v klinični medicini uvrščajo v psihopatologijo. Vzrok za nastanek družbene paranoje in družbenih fobij je v neznanju, predsodkih, pomanjkanju informacij in nezmožnosti procesiranja informacij.

nosti izenačila pravice parov istega spola s pari moškega in ženske. Prvič v zgodovini sta bili istospolno usmerjenim državljanom in državljanke Slovenije priznana enakopravnost v dostopu do zakonske zveze ter enakopravnost vseh družin.

Slovenija je torej prva med nekdanjimi socialističnimi državami »prečkala Rubikon« ter na področju pravic in dolžnosti iz zakonske zveze v celoti izenačila državljanke prvega in drugega reda. Ob tej vodilni vlogi Slovenije bi utegnili biti začuden, a zgodovina legalizacije je dolga. V nekdanji Socialistični federativni republiki Jugoslaviji je Socialistična Republika Slovenija leta 1977 prva dekriminlizirala homoseksualnost in s tem zasidrila mejnik, ki je utrpl pot v demokratizacijo človekovih pravic in ustvaril možnosti za nastanek emancipacijskih gibanj seksualnih manjšin. V Sloveniji so bila že v 80. letih ustanovljena prva združenja za pravice gejev in lezbijk, pionirska v vsej Vzhodni Evropi. Konec 80. let so bile na tedanjo Zvezo socialistične mladine Slovenije naslovljene prve pobude za odpravo neenakosti homoseksualcev in lezbijk na vseh pravnih ravneh. Sredi 90. let je spremembe za zakonsko enakost zahteval nekdanji vladni Urad za žensko politiko, leta 1997 pa so prvič na vlado Republike Slovenije pobudo naslovile nevladne organizacije, lezbična sekcija LL in gejevska sekcija Magnus pri društvu ŠKUC, ki sta zahtevali spremembe in dopolnila ZZZDR, ki bi v pravno varstvo vključevale tudi istospolne pare. Na to pobudo se je tedanja vlada odzvala z ustanovitvijo strokovne komisije za pripravo zakonskih sprememb, v katero je vključila tudi predstavnika in predstavnico nevladnih organizacij.

Zgodovina pravnega urejanja istospolnih partnerskih zvez v Sloveniji je dolga in mučna.³ Podane so bile ustavne pobude za presojo ustavnosti ZZZDR, ki jih je ustavno sodišče zavračalo. Spisanih je bilo več zakonskih osnutkov, vsaka vlada v nizu od leta 1997 je spisala svoje zakonske predloge. Prvi, ki je ugledal klopi slovenskega parlamenta, je bil predlog zakona o istospolni partnerski zvezi (ZIPZ), obravnavan leta 2004. Konec istega leta je bil predlog ob zamenjavi vlade umaknjen. Že naslednje leto je bil napisan in sprejet zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS), temu so sledili večletni *status quo*, intervencije ustavnega sodišča in nato leta 2011 družinski zakonik, ki je žalostno končal na referendumu leta 2012. Nobena od dosedanjih rešitev ni istospolnim parom prinesla enakopravnega državljanstva, vse rešitve so bile delne in selektivne. Šele s pobudo opozicijske stranke Združena levica (ZL), ki je konec leta 2014 vložila predlog novele ZZZDR, se je odprl nov horizont v zgodovini človekovih pravic v Sloveniji. Novela ZZZDR je bila sprejeta le v treh mesecih po vložitvi v zakonodajni postopek. Sprememba je bila velika: zakon ni le popolnoma izenačil istospolnih in raznospolnih parov pred zakonom, sprejeta je bila tudi nova definicija zakonske zveze, ki je bila vključujoča, pravična in humana, odzivna na dejansko družbeno stanje. Istospolne zveze obstajajo, kakor tudi družine in otroci v teh družinah. Po dveh desetletjih stopica-

---

³ Za pregled glej Greif, 2001; 2003; 2005; 2006; Velikonja, 2011; Velikonja in Greif, 2012.

nja na mestu bi vsakršno zavlačevanje pomenilo podaljševanje diskriminacijskega statusa in krivic, ki so jih doživele cele generacije. Šele s sprejetjem novele so vsi pari dobili enako zakonsko zaščito, enako socialno varnost, enako dostojanstvo. Poročno slavlje je trajalo kratek čas. Novela ni nikoli začela veljati.

Takoj po sprejetju so stekle intenzivne aktivnosti nasprotnikov enakopravnosti – desničarskih političnih strank –, tj. Slovenske demokratske stranke (SDS), Nove Slovenije (NSi) in Slovenske ljudske stranke (SLS) ter tako imenovane civilne pobude Za otroke gre in Rimskokatoliške cerkve (RKC). Njihova prizadevanja za ukinitvev novele ZZZDR, ki jih je podprlo tudi Ustavno sodišče Republike Slovenije, je obrodilo sadove v ljudskem referendumu, ki je 20. decembra 2015 novelo razveljavil.

En dan po referendumu je bila kot kurativni ukrep vložena poslanska pobuda za sprejem zakona o partnerski zvezi (ZPZ), ki je bil sprejet 21. aprila 2016. ZPZ selektivno in zgolj delno ureja pravni status istospolnih parov, ne pa tudi starševskih in družinskih razmerij. Zakon bi se moral začeti izvajati januarja 2017, a to preprečuje nova referendumska pobuda, ki jo je v okviru državljsanske nepokorščine in z razlogom, da »zakon ni v dobro državljanov«, vložil Sindikat delavcev migrantov Slovenije. Ta se je, potem ko sta njihovo pobudo zavrnila državni zbor in ustavno sodišče, pritožil na Evropskem sodišču za človekove pravice (glej Kocjan, 2016; STA v Večer, 2016b).

Načrtna manipulacija referendumske protikampanje

Marca 2015 sprejeta novela ZZZDR zaradi začetka postopka za razpis referenduma na zahtevo koalicije Za otroke gre nikoli ni začela veljati. Državni zbor RS je 26. marca 2015 zavrnil razpis referenduma o noveli z utemeljitvijo, da se referendumska pobuda nanaša na zakon, glede katerega skladno z ustavo referendum ni dopusten. Koalicija Za otroke gre je nato na Ustavno sodišče RS vložila ustavno pritožbo zoper sklep državnega zbora, s katero so predlagali odpravo sklepa in dopustitev referenduma. Ustavno sodišče RS je 22. oktobra 2015 privolilo v izvedbo referenduma, kakor ga je zahtevala in s katerim je nato koalicija Za otroke gre tudi uspela.⁴

Vse od sprejetja novele ZZZDR marca 2015 se je v javnem prostoru nadaljevala razprava o tem, ali naj se istospolnim parom prizna ali prepreči sklenitev zakonske zveze. Že pred tem ja razprava nasprotnikov novele ZZZDR dosegala vrhunec v zavajanju, potvarjanju, lažnih argumentih in izrecnem sovražnem govoru. Tovrstna komunikacijska strategija se je nadaljevala tudi po sprejetju novele in vseskozi

---

⁴ Za referendum so glasovali predsednik Ustavnega sodišča Miroslav Mozetič ter sodniki in sodnica: Mitja Deisinger, Marta Klampfer, Ernest Petrič in Jan Zobec. Proti so glasovale sodnice: Dunja Jadek Pensa, Etelka Korpič Horvat, Jasna Pogačar in Jadranka Sovdat.

do referendumu decembra 2015 ter celo po njem, ko se je koalicija Za otroke gre preoblikovala v politično stranko. Oglejmo si nekatere primere iz referendumske kampanje proti noveli ZZZDR, povzete po časniku Večer.

Pobudnik referendumu Aleš Primc je ob referendumu izjavil: »Ali se strinjamo s posvojitvijo našega otroka v razmerje dveh žensk, dveh moških, dveh transseksualcev ali dveh queerseksualcev? Kdor je proti, bo šel na referendum in obkrožil proti. Na referendumu bomo odločali o pravicah otrok, ki morajo biti na prvem mestu. Pred željami odraslih.« (Mlinarič, 2015c)

Strankarske sekcije Ženski odbor SDS, Ženska zveza NSI in Ženska zveza SLS so sklicale tiskovno konferenco, na kateri so razglasile, da nasprotujejo noveli, ker »gre za napad na družino, od katere je odvisen obstoj naroda«. Na tiskovni konferenci so članice sekcij opozorile tudi, da »bi lahko s plačilom za nadomestno materinstvo ženske postale žrtve« (STA, 2015b).

Vodja poslanske skupine NSi Matej Tonin je na kongresu stranke poudaril, da bodo storili vse, da zavarujejo vrednote družinske politike: »Na tokratnem referendumu se borimo za pravico otrok do matere in očeta.« (STA, 2015a)

V časniku Večer poročajo tudi o predavanju Tomaža Meršeta. V vabilu na predavanje o davčnih olajšavah za otroke je bilo zapisano, da bo predsednik Družinske pobude pojasnil, kaj bi pomenilo sprejetje novele ZZZDR. Pomenilo bi, »da bodo otroci že v vrtcih izpostavljeni vzgoji, ki bo promovirala tudi homoseksualne, transseksualne in druge spolne prakse in načine življenja. Zakon pa bo omogočal še, da bo otrok, tudi vaš, če bo potreboval nadomestne starše, dodeljen v posvojitve dvema moškima, dvema ženskama in celo dvema transseksualcema, in ne starim staršem, tudi če bi to želeli.« (Mlinarič, 2015a)

Tiskovno konferenco je sklical tudi nadškof Stanislav Zore, čeprav RKC ni prijavila referendumske kampanje. Stanislav Zore: »Gre za spodkopavanje temeljev, na katerih stojimo kot Cerkev, družba in narod. Te temelje pa pomeni družina kot skupnost moža in žene, ki je edina odprta za rojevanje otrok.« (Mlinarič, 2015b) Nadškof je mobiliziral volivce: »Pozivamo vse katoličane in vse, ki se v Sloveniji zavzemajo za vrednoto družine, da se udeležijo referendumu in zavrnejo novelo zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Udeležba na referendumu in zavrnitev novele za katoličane pomeni zavrnitev krščanstvu popolnoma nasprotne ideologije. To zahtevata naša zvestoba Kristusu in naša odgovornost za prihodnost Slovenije in Katoliške cerkve na Slovenskem.« (ibid.)

Po prepričanju Komisije za pravičnost in mir se namerava z novelo zakona »omalovaževati razlika med ženskim in moškim spolom ter odpraviti pomen različne vloge očeta in matere pri vzgoji otrok.« (Mlinarič, 2015b) V Komisiji za pravičnost in mir so prepričani, da gre za »uzakonitev ateistične ideologije, ki je v popolnem nasprotju z naravnim zakonom, krščansko antropologijo in slovensko kulturo.« (ibid.)

»Ustavno sodišče je odločilo v prid ljudi in ne elite,« je izjavila sopobudnica referendumu Metka Zevnik. »Na referendum gremo zato, da zmagamo. Zato smo

šli tudi v ustavni spor ... In mi tu zastopamo ljudi.« (Čokl, 2015a)

Po besedah Milana Dudukovića, namestnika zagrebško-ljubljanskega metropolita, je Srbska pravoslavna cerkev v Sloveniji v izjavi o zaščiti družine v Svetu krščanskih cerkva izrazila »nasprotovanje poroki istospolnih parov« (Mlinarič, 2015b).

Po referendumu so se vrstile zahvale volivcem, ki nadaljujejo utečeni diskurz kampanje. Škof Andrej Glavan se je v imenu Slovenske škofovske konference zahvalil »vsem, ki so se zavzeli za vrednoto družine in pravice otrok« (Kocjan in Hreščak, 2015). Primc po referendumu: »Ta rezultat je zmaga za vse naše otroke.« (Kocjan in Hreščak, 2015)

Zavrnitev novele zakona o zakonski zvezi je po mnenju predsednice NSi Ljudmile Novak jasno sporočilo, da je »družina v Sloveniji pomembna«, da »varujemo pravice otrok, da se zavzemamo, da se status istospolno usmerjenih skupnosti primerno uredi, da pa vendarle želimo ohraniti družino kot najosnovnejše okolje za otroka.« Predsednik sveta SDS France Cukjati zavrnitev novele zakona o zakonski zvezi pripisuje temu, »da so ljudje spoznali, da si ne dovolijo rušiti vrednot, ki so večini svete, to so družina, očetovstvo in materinstvo«. Metka Zevnik je bila zadovoljna, da smo »zaščitili naše otroke in bomo še naprej srečni mame in očetje, stare mame in stari očetje. Aleš Primc: »Ta rezultat je zmaga za vse naše otroke.« (STA v Večer, 2015)

Večer je v osrednjem intervjuju sobotne priloge predstavil župnika Branka Cestnika, ki se je hvalil s prvaki proti noveli, Halozami in Dravskim poljem, v volilni enoti Ptuj. Kot pravi, so to njegovi kraji, starodavnost viničarjev, kurentov, oračev: »Starodavnost v smislu stare ljudske modrosti oziroma starega človeškega realizma, ki obstaja, odkar obstaja človeštvo. Ta realizem se je aktiviral, ljudje so začutili, da ta zakon podira zelo stare, prastare vrednote. Vrednote družine v smislu oče, mati in otroci. In zakonske zveze med možem in ženo. To ni ideološka izmišljotina, to izhaja iz narave človeka. Prva institucija je družina. Pred državo, pred religijo. V Svetem pismu je najprej družina.« (Čokl, 2015b)

Koalicija Za otroke gre se je maja 2016 preimenovala v Gibanje za otroke in družino, z jasno namero preoblikovanja v politično stranko. V programski deklaraciji poudarjajo, da »je v Slovenijo treba vrniti spoštovanje do življenja, materinstva in očetovstva, slovenske kulture, dela, nedeljskega počitka in krščanstva.« (STA v Večer, 2016a)

Samoumevnost odpravljanja pravic

Dva dni po referendumu, ki je zrušil novelo ZZZDR, 22. decembra 2015, je bil v parlamentarni postopek vložen nov kompromisni predlog ZPZ, ki pravice izenačuje, vendar nenamerno izpušča tri vitalna področja – pravico do posvojitve, pravico do umetne oploditve, poimenovanje zakona oziroma definicijo zakonske zveze. Predlagatelj zakona, nepovezani poslanec Jani Möderndorfer, je izjavil, da

je predlog takšen, da »verjame, da bo ustrezal večini« (Hreščak, 2015a) ter da so »vsa sporna vprašanja izložena«. Uroš Pikel iz stranke DeSUS je podprl predlog ZPZ, saj ne vidi razloga, da ga poslanci ne bi v velikem številu podprli, »saj ne vključuje spornih vsebin« (Hreščak, 2015b). Umik in korak nazaj kaže tudi izjava ministrice Anje Kopač Mrak, ki je po referendumu izjavila, da se ne čuti odgovorna za padec novele, ter izjavila: »Glede na strahove, ki obstajajo glede posvojitve otrok, je novela zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki je bila na referendumu zavržena, verjetno korak preveč.« (Hreščak, 2015a) Podobno je menil tudi predsednik državnega zbora Milan Brglez: »Izkazovanje družbene moči, kot smo jo videli v kampanji za referendum o ZZZDR, zbudi nekakšen pritisk na vladajočo oblast, da bi se 'ustrasila'. Zavedati se je treba, oblast gor ali dol, da je referendum jasno povedal, da Slovenija še ni zrela za tako velik korak naprej. In to je treba spoštovati. Treba je pač delati manjše korake.« (Kocjan, 2016a)

Kljub izločitvi t. i. 'spornih vsebin' iz predloga zakona o partnerski zvezi so SDS, NSi, koalicija Za otroke gre in RKC še naprej nasprotovali novemu kompromisnemu predlogu zakona, kar so mediji označili za »toliko bolj nenavadno, ker predlog ne vsebuje posvojitve otrok, sklenitve zakonske zveze in tudi možnosti oploditve z biomedicinsko pomočjo« (Mlinarič, 2016a). Sopedlagatelj referenduma Aleš Primc pa je napovedal, da bo koalicija Za otroke gre vložila svoj predlog zakona, »seveda pa tudi njihov predlog ne bo vključeval posvojitve otrok in drugih spornih zadev« (Kocjan, 2015). Izid referenduma in odpravo pravic je evropska poslanka Romana Tomc (SDS) označila kot »kot normalizacijo slovenskega političnega prostora«. Pravi: »Signal je bil izjemno močan. In prav je, da se vladajoča politika tega zaveda, kajti na referendum nismo šli zaradi predlagateljev, temveč zaradi vzroka. Vzrok pa je bila neustrezna zakonska ureditev pravic istospolnih parov. Zato vidim veliko odgovornost vladajoče politike kljub zavedanju, da ljudje takšne ureditve nočejo.« (Kocjan, 2015)

Odprava pravic je v politični dikciji nasprotnikov pravic istospolnih parov in družin imenovana »*normalizacija*« (Tomc), amputacija pravic manjšinam kot 'izhod v sili', odprava in krnitev pravic pa sta legitimna tudi za vladajočo politiko. Samoumevno je, da se načrtno in vnaprej izločijo t. i. 'sporne vsebine', da bi se ognili zapletom in nasprotovanjem predlogu ZPZ. Okrnjeni predlog ZPZ, ki zaradi bojazni načrtno izloča t. i. 'sporne vsebine' ter izjave vladajočih politikov, da je bila novela ZZZDR »verjetno korak preveč« (Kopač Mrak) in da je »treba delati manjše korake« (Brglez) kaže, da so tudi domnevni podporniki pravic istospolnih parov iz vrst vladajoče koalicije popustili pritiskom in pokleknili pred politiko zastraševanja in izsiljevanja, ki jo je pod zastavo Za otroke gre izvajala RKC. Videti je, kako zlahka vladajoča politika poseže po nepravilnih rešitvah, kako vladajoča politika in s tem tudi javnost brez težav sprejme dejstvo, da je treba pravice manjšini omejiti.

Poteza za nov referendum in reciklaža ljudske volje

Okrnjeni ZPZ so v državnem zboru sprejeli 21. aprila 2016. Njegovo sprejetje je vodilo v naslednjo referendumsko zlorabo, tako da niti ZPZ ni dočakal, da bi začel veljati, kaj šele, da bi se ga začelo izvajati. Zakon je postal predmet nove referendumske pobude, tokrat jo je sprožil Sindikat delavcev migrantov Slovenije. Opozarjamo, da sindikalna pobuda, ki se razlaga kot oblika državljanske nepokorščine, ni zgolj to, saj je predsednik sindikata delavcev migrantov Martin Ivec definiral sindikalno stališče; pobude niso vložili za začetek referendumskih postopkov za vse na novo sprejete zakone, »ampak le za tiste, ki so sporni oziroma smo ugotovili, da niso v dobro državljanov« (Kocjan, 2016b). Ker sta državni zbor in nato tudi ustavno sodišče zavrnila pobudo sindikata, se je ta podal na Evropsko sodišče za človekove pravice v Strasbourgu.

Istospolne partnerske zveze so bile v Sloveniji tarča dveh referendumskih odločanj, leta 2012 in leta 2015, in končno predmet še tretje pobude za referendum, leta 2016. Če k obema realiziranim referendumoma, ki sta oba preprečila uzakonitev enakopravnosti za istospolne pare in družine, prištejemo še referendum o medicinsko podprti umetni oploditvi leta 2001, katerega argumenti proti so leteli zlasti na heteroseksualni družini grozeče lezbično materinstvo, lahko povzamemo, da je LGBT-populacija v Sloveniji manjšina z največ referendumskimi giljotinami nad glavo.

Po spremembi 90. člena Ustave Republike Slovenije, ki govori o zakonodajnem referendumu, se četrta alineja drugega odstavka glasi: »Referenduma ni dopustno razpisati o zakonih, ki odpravljajo protiustavnost na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ali drugo protiustavnost.« (Ustavni zakon o spremembah 90., 97., in 99. člena Ustave Republike Slovenije, 2013)

Če je referendumsko odločanje o pravicah manjšin etično sporno in tudi protizakonito, je zelo zgovorno dejstvo, da se je poleg pobudnikov referenduma tudi vladajoča politika sklicevala na pravico do referenduma, kot denimo ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Anja Kopač Mrak, ki je bila »prepričana, da bo o morebitni izvedbi referenduma o noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih presojalo ustavno sodišče. Pravica do zbiranja podpisov je demokratična pravica, pravi, vendar si želi, da se bo o njem presojalo na podlagi pravnih mnenj« (Večer in STA, 2015c).

Argument referenduma kot 'demokratične pravice', absolutne in neodtujljive pravice, lahko razumemo kot politično taktiziranje in prepoznamo kot zlorabo, zakonske predpise za varstvo manjšin pa kot pusto črko na papirju. Glede na večletno prakso ustavnega sodišča je videti, da je dopustnost referendumskih pobud odvisna od porekla pobudnikov; medtem ko je referendumska zahteva koalicije Za otroke gre – za odpravo pravic LGBT manjšin – takoj dobila zeleno

luč ustavnega sodišča,⁵ je sodišče enako pobudo Sindikata delavcev migrantov Slovenije zavrnilo. Še več, ustavno sodišče je v zadnjem primeru ugotovilo, da pravica do referenduma ni absolutna, če gre v resnici za zlorabo; namera pobudnika naj bi bila protiustavna, njegov namen pa zlorabiti in doseči privilegij (Čokl in Ambrož, 2016). Ustavno sodišče za 'merjenje pravice' uporablja vsakič drugačne vatlje. Zakaj protiustavnosti namere in zlorabe pravice do referenduma ni ugotovilo nikoli prej, zlasti nikoli v zvezi z referendumskim pogromom na človekove pravice manjšin.

V oči bode dejstvo, da zahteve za večinsko odločanje o pravicah na področju seksualnega državljanstva prihajajo z istega naslova; Aleš Primc je bil aktiven že v referendumski kampanji za odpravo pravice samskih žensk do medicinsko podprte umetne oploditve leta 2001. Leta 2003 je zbiral podpise za prepoved dekriminizacije prostitucije. Leta 2012 je bil pobudnik referenduma o družinskem zakonu, leta 2015 pobudnik referenduma o noveli ZZZDR, ko se mu je pridružila še predstavnica starih staršev Metka Zevnik. Dežurni referendumski 'vojščaki' in kvazi civilno-družbeno servisiranje RKC za referendumski angažma proti človekovim pravicam manjšin v resnici ne morejo dokazati svojega pravnega interesa, s katerim bi upravičili svoje delovanje, kar nakazuje na drugačne cilje, med drugim jih lahko razumemo v luči napovedi Primčevega pohoda v poklicno politiko. Koalicija Za otroke gre se je takoj po referendumu o noveli ZZZDR preimenovala v Gibanje za otroke in družine, izražajoč namero vstopa v aktivno politiko. Omenjeno gibanje tudi po referendumu nadaljuje z dejavnostmi, sovražnimi istospolnim manjšinam; v državni zbor so septembra 2016 vložili podpise za spremembo ZZZDR, s katero bi starim staršem podelili pravico do posvojitve vnukov. Svojo zahtevo utemeljujejo skozi analogijo o nedopustnosti posvojitve za istospolne pare, medtem ko stari starši ostajajo brezpravni v razmerju do vnukov (STA v Večer, 2016a; Mlinarič, 2016b).

Kampanja širjenja dezinformacij

Iz zgornjega nabora stališč nasprotnikov novele ZZZDR je razvidno, da so se nasprotniki istospolne zakonske zveze v svojih dejavnostih posluževali enotnega sklopa argumentov, ki agitirano ciljno publiko nagovarjajo in navajajo k sprejetju trditev o grozečih nevarnostih istospolnih zvez, in sicer:

- ogroženost institucije zakonske zveze med moškim in žensko;
- izumiranje družine, očetovstva in materinstva;
- izumiranje slovenskega naroda;

---

⁵ Enako je bilo pri zahtevi Civilne iniciative za družino in pravice otrok, ki je leta 2012 zahtevala referendum o Družinskem zakonu.

- ogroženost pravice do matere in očeta;
- ogroženost otrok, ki bi jih posvojili homoseksualci, lezbijke ali transspolne osebe;
- ogroženost pravic starih staršev v razmerju do vnukov;
- nevarnost prakse nadomestnega materinstva;
- nevarnost teorije spolov in transspolnosti;
- nevarnost lezbičnega in gejevskega starševstva, ki ogroža blagor otrok;
- nevarnost medicinske oploditve z biomedicinsko pomočjo;
- nevarnost uzakonitve ateistične ideologije.

Nobena od zgoraj navedenih predispozicij, ki jih nasprotniki pravic manjšin uporabljajo kot svoj paradni argument, nima pravnih posledic in ni vsebovana niti v noveli ZZZDR, niti v ZPZ, kakor tudi ne v drugih zakonskih okvirih Republike Slovenije. Gre za niz lažnih dokazov, ki so skozi manipulativne komunikacijske prijeme postali 'obče dejstvo' in 'resnica' za ciljno skupino, ki je bila agitirana kot nasprotni volilni tabor referendumoma. Nasprotniki novele so se posluževali manipulativnih komunikacijskih prijemov – skonstruiranih lažnih dejstev in njihovega podtikanja pod krinko argumentiranih dejstev, retorične repetitije, ideologije razlik, uporabe predsodkov, čustvenega pregrevanja diskurza.

Vse to ima jasen namen – spodbujanje sovraštva in nestrpnosti do LGBT-manjšin (ideologija razlik, ograjevanje od manjšin), zastraševanje in razpihovanje družbene paranoje (konstrukcija laži, predsodki), ki vodijo v socialno distanco do manjšin, izključevanje in izločanje 'drugih' in drugačnih ter legitimiranje zakonske in družbene neenakosti kot realnega dejstva. Logika in motorika delovanja tovrstnega diskurza je dekulturnacija drugosti in drugačnosti.

Laž, laganje in zavajanje je poglobljena vsebinska poteza in ključna komunikacijska metoda kampanje. Realizira se kot proizvodnja, uporaba in široka distribucija lažnih argumentov in predsodkov. Strateško se plasira ob predpostavki, da volilno telo ne bo prepoznalo prevare. *Predsodki* so poenostavljena, vnaprejšnja sodba brez refleksije, tvorijo se iracionalno, na podlagi neznanja in fobije, torej v tem primeru homofobije, lezbofobije in transfobije. Predsodkovno argumentiranje je namenjeno zastraševanju o obstoju navidezne nevarnosti, katerega nosilci so seksualne manjšine. *Retorična repetitija* je namenjena ponavljanju in kontinuirani reprodukciji laži in predsodkov. Ponavljanje enih in istih trditev vodi v nasičenost z isto vsebino do mere, ko te vsebine privzamejo status obče resnice. Referendumska protikampanja je z retorično repetitijo dosegla stanje slepila, neselektivno in neproblematizirano sprejemanje lažnih argumentov pri agitirani ciljni skupini. *Ideologija razlik* oziroma uporaba načela razlikovanja in razločevanja med večinsko in manjšinsko ideologijo je namenjena vzpostavitvi in ohranjanju distance med agitirano ciljno skupino nasprotnikov in potencialnih nasprotnikov novele na eni strani in seksualnimi manjšinami na drugi. Razlika je temeljna konstanta, ki identificira neenakost. Dosledna uporaba svojilnega zaimka »naši«

v besedni zvezi »naši otroci« je primer *emocionalnega pregrevanja diskurza*, ki je zopet namenjeno zastraševanju in zbujanju fobij.

Skozi kreiranje *umetne grožnje*, ki jo pomeni homoseksualnost za družbo, družino, moža, ženo in otroke, za tradicionalne krščanske vrednote, in ki odkrito izpričujejo retradicionalizacijo in retardacijo družbe, se sočasno uporablja sodobni besednjak človekovih pravic. Značilna je uporaba jezika in terminologije aktivistov in zagovornikov pravic istospolnih manjšin, ki se ne izogiba niti izrazom, kot je 'queer' ali 'transspolnost'. Manipulativno prilaščanje manjšinskega diskurza in taktik gre celo tako daleč, da se Primc v napovedi svoje 'zakonske rešitve za istospolne pare', kar je sam na sebi akt eklatantne hipokrizije, sklicuje na raziskavo *Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva v Sloveniji* (glej Rajgelj, 2015). Raziskava je pravno strokovno podkovan dokument, s katerim so v okviru poglobljene projektne raziskave njegove avtorice in avtorji dokazali neenakost v obravnavi pravic istospolno usmerjenih državljanov in državljanek v kar sedemdesetih zakonih v Sloveniji. S sklicevanjem na omenjeno raziskavo je Primc »presenetil«, kot so zapisali v Večeru (Hreščak, 2015a).

V analizi političnega diskurza predhodnih zakonodajnih obravnav vprašanja pravic istospolnih parov, ki se v Sloveniji odvijajo dokaj pogosto, najdemo številne analogije z diskurzom ob referendumu leta 2015. Najbolj značilni so retorična repeticija neresnic, zarotitveno pridigarstvo in moralno žuganje, ki so izraz vsebinske izpraznjenosti in dejanske nesuverene države nosilcev tovrstnega diskurza. Hkrati sta jezikovni slog in gramatični okvir kampanje skrajno preprosta in omejena, kar izpričuje njegovo naravnost na populistični doseg domnevno neozaveščenih ljudskih množic. Vnos patologij na področje politike, kamuflaža nestrpnosti pod krinko demokratične pravice do svobode govora, kamuflaža klerofašizma pod krinko demokratične pravice do referenduma, čustveno pregrevanje diskurza, vulgarni populizem, bulvarski besednjak in odrešiteljski sindrom z elementi fanatizma so le nekatere od skupnih potez dosedanjih javnih razprav na tem področju (Greif, 2005; 2006).

Tudi v obravnavani protikampanji so razvidni mehanizmi širjenja dezinformacij, zavajanja manj ozaveščenih volivk in volivcev, hujskaštva, javnega zgražanja, obsojanja, navijaškega moraliziranja – prijemi, ki zameglijo in nadomestijo demokratično sprejemanje političnih odločitev. Zaostrena politična dikcija desnice in RKC, verbalno nasilje in primitivizem so v konservativni in RKC privrženi javnosti ustvarjali kaotično atmosfero strahu, moralno paniko in družbeno paranojo. Paranoidno mišljenje v družbi in politiki ustreza ekstremnim pojavom, kot so sovražni govor, politike in prakse sovraštva, izključevanje in različne fobije. Kreiranje paranoje in prakse fobij se uporabljajo za ustvarjanje umetne grožnje, navidezne nevarnosti, uresničevanje dogmatskih ideologij za vzpostavljanje družbene distance, ki določeni interesni skupini na položaju družbene moči omogoča zavračanje, izključevanje, podrejanje in zatiranje manjšin in marginaliziranih skupin ter jih ovira v njihovem dostopu do državljanskih in človekovih pravic, do enakopravnosti.

Dovzetnost za fobije in stanje družbene paranoje je tisto, ki oblasti in nosilcem družbene moči dopušča podrejanje, discipliniranje, nadzorovanje in normalizacijo vsakršne odklonskosti.

Nosilna poteza referendumske protikampanje je javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti do LGBT-manjšin. Javno spodbujanje sovraštva, nasilja in nestrpnosti preganja 279. člen Kazenskega zakonika. To kaznivo dejanje se preganja po uradni dolžnosti, ker pa praksa tožilstva in policije kaže drugače, sklepamo, da organi pregona delujejo proti interesom ranljivih skupin prebivalstva. Tako sta pri sistemskem ohranjanju diskriminatornih praks dvomljivi odgovornost in poklicna etika državnega tožilstva. Sprašujemo se, kaj zadržuje državno tožilstvo in organe pregona pred tem, da bi takšna dejanja preganjali po uradni dolžnosti.⁶

Privid medijske uravnoteženosti

Kakšna je referendumska kampanja, gledano skozi medijsko prizmo? Če naj bi šlo za uravnotežen, pluralističen ali celo nevtralen pristop, ni tako. Navidezna pluralnost in uravnoteženost medijskega poročanja v sebi skriva številne čeri. Prvi vtis je, da se tematiki referendumov v časopisni hiši Večer v raziskovanem časovnem segmentu niso obširneje ali prav vestno posvečali.⁷ Gre za občasne, razmeroma kratke prispevke, ki pogosto le povzemajo agencijske novice, komentiranih novinarskih izdelkov je bore malo, z redkimi izjemami,⁸ novinarsko stališče pogosto ni jasno. Avtorji in avtorice prispevkov posebej skrbno pazijo, da imajo besedo ali dobesedno navajajo predstavnike tako zagovornikov kot tudi nasprotnikov človekovih pravic LGBT-manjšine; značilna je dosledna uporaba pristopa *pro et contra*. Vprašajmo se tudi, komu medij podeljuje legitimno mnenje; razviden je koncept – eni in isti zagovorniki zakona na eni strani ter eni in isti nasprotniki na drugi. Poleg tega, da je princip *pro et contra* sporen zaradi po definiciji neenake pozicije

---

⁶ Člen 297/1 KZ: »Kdor javno spodbuja ali razpihuje sovraštvo, nasilje ali nestrpnost, ki temelji na narodnostni, rasni, verski ali etnični pripadnosti, spolu, barvi kože, poreklu, premoženjskem stanju, izobrazbi, družbenem položaju, političnem ali drugem prepričanju, invalidnosti, spolni usmerjenosti ali katerikoli drugi osebni okoliščini, in je dejanje storjeno na način, ki lahko ogrozi ali moti javni red in mir, ali z uporabo grožnje, zmerjanja ali žalitev, se kaznuje z zaporom do dveh let.« (Kazenski zakonik RS, 2012)

⁷ Opozarjamo na nerazumno nesorazmerje med časopisno rubriko šport in vsemi drugimi rubrikami oziroma vsebinami. Časnik Večer podobno kot drugi množični mediji, zlasti ponedeljkova izdaja, športu namenja nenavadno veliko medijskega prostora; kar tretjina časopisnih strani zaseda šport in avtomobilizem. Ne moremo mimo primerjave z obsegom drugih vsebin. Ali se šport kot »nacionalna svetinja« sistematično uporablja kot sredstvo preusmerjanja pozornosti *populusa* od pomembnih političnih in življenjskih vprašanj, je sredstvo depolitizacije, se instrumentalizira za sistemske potrebe: s športom se netijo nizke strasti, nacionalizem, nestrpnost, rasizem, ksenofobija in seveda homofobija.

⁸ Izjema je npr. komentar Urške Mlinarič (2015c).

moči nosilcev komunikacije, gre tudi za izjave medijsko privilegiranih govorcev in govork. Naracija 'z nasprotnih bregov' ni le vsebinsko skopa, temveč tudi omejena na malo govorcev oziroma tistih, ki jih medij uveljavlja kot legitimne nosilce mnenja. V tem smislu mediji delujejo kot mnenjski cenzorji.

Navidezno uravnoteženo poročanje izkazujejo tudi drugi žurnalistični prijemi. Časnik Večer je tako med referendumsko kampanjo uporabil vidik ganljivih oziroma človeških zgodb (*human-interest stories*) in objavil več intervjujev z LGBT-posamezniki, starši in starimi starši. Intervjuvanci iz vrst manjšine naj bi predstavljali ogroženo interesno skupino oziroma ciljno skupino uvedbe zakona, ki pa zaradi svoje manjšinske pozicije nimajo nikakršne dejanske moči. Pri konceptu ganljivih zgodb osrednjo vlogo zasedajo dogodki in posamezniki ali skupine v teh dogodkih, ne pa problemi (Milosavljević, 2003). Glede na to, da so bili številni posamezniki in posameznice, ki so se na ta način medijsko izpostavili, deležni negativnih posledic v svojem življenjskem okolju (Petkovič, 2016) je na mestu razmislek o medijski etiki. Od tabloidnih praks je prisoten tudi senzacionalizem v poročanju. Tako denimo Večer poroča o škandaloznem primeru, ko naj bi zaposleni v mariborskem Centru za socialno delo zaradi nasprotovanja noveli ZZZDR izgubil članstvo v neki strokovni skupini (Vrbnjak, 2015). V času referendumske mrzlice se je tema prikradla celo v gledališko kritiko (Fostnerič Hajnšek, 2015).

Z vidika medijskega diskurza je sporna tudi razlaga demokratične večine v medijskih objavah referendumskih rezultatov. Vrstijo se zapisi v slogu »večina zvrnila novelo«, »val ljudske volje« (Kocjan, 2015) ali »prepričljiva zmaga,« (Kocjan in Hreščak, 2015) ali »proti je glasovalo 63 odstotkov, za pa 37 odstotkov volivcev«. Razlaga tega rezultata je zavajajoča, saj gre za zelo poenostavljeno definiranje volilne večine, ki bi morala biti vsaj v osnovnih potezah obrazložena tudi v časopisnih poročilih. Odločitve o odvzemu pravice do poroke za LGBT namreč ni sprejela večina volilnega telesa, temveč zgolj 23 odstotkov volilnega telesa, ki je glasovala proti; 13 odstotkov upravičencev je glasovalo za, kar 64 odstotkov volilnega telesa pa se referendumu sploh ni udeležilo. Silno preprost račun pove, da to ni 'večinska odločitev' ali 'volja ljudstva' ali 'zmaga večine'. To je volja 23 odstotkov volilnega telesa, ki nikakor ne more predstavljati večine in ni njen odraz. Referendum je vzvod, skozi katerega naj bi o skupni usodi državljanov odločala večina prebivalstva, torej vsi volilni upravičenci, ne zgolj njihov manjši del. Pomembna okoliščina, ki bi morala biti pojasnjena v medijski obravnavi.

Prisotna je tudi večna 'mantra' o ideološki razklanosti Slovenije. Natančno četrto stoletja po plebiscitu, ki naj bi pokazal najvišjo stopnjo narodove enotnosti, se je »Slovenija znašla na še enem ideološkem razpotju« (Kocjan in Hreščak, 2015). Referendum o istospolnih porokah naj bi, podobno kot nekatere druge večno odprte rane, razklal slovenski narod na dva tabora, ki ga utelešajo in reprezentirajo na eni strani desne politične stranke, RKC in koalicija Za otroke gre ter Ustavno sodišče, na drugi pa vladajoča koalicija in stranka ZL ter kampanja Čas je za. Družbena polarizacija je tista, ki pogloblja dovetnost za nestrpnost, predsodke in fobije.

Medijska realnost prevzema vlogo ekskluzivne merodajnosti. Kar se pojavi v množičnih medijih, privzema status resnice. Mediji posedujejo mehanizme, skozi katere kot katalizator javnega menja oblikujejo in širijo predstave o družbenih manjšinah. Mnenjski kirurgi dobro vedo, kako zlahka se razplamtijo nizkotne strasti, ko gre za družbene manjšine, geje in lezbijke. Kako zlahka se manifestirajo kot kolektivna katarza homofobije in sovraštva za splošno javnost. Medijske politike kažejo, da množični mediji niso avtonomni, ampak so podsistemi dominantnih sfer, zlasti politike, cerkve in ekonomije (Bourdieu, 2001).

Tudi v našem primeru sta značilni komercialna demagogija in uniformiranost ponudbe; odpiranje prostora sovražnemu govoru pomeni medijsko legitimiranje in pridajanje avtoritete nosilcem sovražnega govora. Navidezno nevtralni pristop *pro et contra* zastira dejstvo, da gre vselej za obravnavo dveh neenakih protagonistov – na eni strani deprivilegirani akter iz vrst manjšin brez pozicije moči, na drugi strani pa nosilci moči. Mediji so tudi tokrat poskrbeli, da se zavajanje in laži slišijo in vidijo, da so videti verodostojni in vsakomur razumljivi, fobije do homoseksualnosti se prenašajo na najširšo javnost, laž pa prek fobij deluje na volivce. Mediji široko popularizirajo in reproducirajo sovražni govor, s čimer ga delajo kredibilnega, sprejemljivega za množično občinstvo. Gre torej za prividno uravnoteženost, lažno nevtralnost in lažno mnenjsko svobodo; prepletenost političnega, cerkvenega in medijskega diskurza, ki utečeno poganjajo začarani krog družbene paranoje, je tesna in kompleksna. Situacijo odlično zaobjema ocena, ki pravi, da je »medijska industrija najbolj konservativna veja gospodarstva, ki absolutno ohranja *status quo*« (Bašić Hrvatinić, 2013).

Sklep

V triletni javni razpravi ob predlogu Družinskega zakonika, ki je bil razveljavljen z referendumsko določitvijo leta 2012, se je dokončno razkrila aktivna vloga RKC v razpravah o vprašanih seksualnega državljanstva,⁹ ki se kaže v ustanavljanju satelitskih nevladnih organizacij, ki pod krinko civilne družbe delujejo s ciljem klerikalizacije družbe. Že tedaj evidentna neposredna povezava med RKC in delovanjem marionetne organizacije Civilna iniciativa za družino in pravice otrok (Kuhar, 2015), je privedla do referenduma o Družinskem zakoniku in s tem do razveljavitve le-tega. Podoben položaj je v slovenskem prostoru znova nastal po sprejetju novele ZZZDR leta 2015, ko je RKC prek t. i. civilne pobude Za otroke gre skozi podobne mehanizme kot že leta 2012 z referendumsko zahtevo minirala novelo ZZZDR.

Moralne panike in paranoje, ki se je dvignila ob sprejetju novele ZZZDR, ni

---

⁹ Seksualno (intimno) državljanstvo se nanaša na vpliv osebnih okoliščin (spol, spolna usmerjenost, spolna identiteta) v dostopu do državljanskih pravic, pravnega statusa, enakopravnosti in enakih možnosti.

ustvarila javnost. Javnost paranoje ne povzroča, temveč jo sprejema. Proizvedli so jo politični razred in cerkvene elite za doseganje svojih ozko določenih političnih in ideoloških ciljev. Argumentacija, ki jo je koalicija Za otroke gre – in drugi nasprotniki novele ZZZDR – proizvajala in razširjala v javnem prostoru, lahko označimo kot načrtno, strateško premišljeno mobilizacijsko delovanje, kot umetno ustvarjanje družbene paranoje skozi podtaknjeno grožnjo o nevarnosti homoseksualizacije katoliške tradicije – naroda, družine, zakonske zveze in biološko pogojene vloge spolov –, z namero sejanja moralne panike, mnenjske hysterije. »Lov na čarovnice« se je izvajal z metodo laži, sovraštva in izključevanja.

Učinki uspešno ustvarjene družbene paranoje se kažejo tudi v stopnji motiviranosti nasprotnikov istospolnih porok; na referendumu o noveli ZZZDR leta 2015 je glasovalo znatno več nasprotnikov pravic istospolnih družin kot na referendumu o Družinskem zakonu pred tem, hkrati pa je bilo podpornikov novele manj kot leta 2012. V primerjavi z letom 2012 je leta 2015 glasovalo proti 114.545 več volivcev, ki so veljavno glasovali. V primerjavi z letom 2012 pa je bilo podpornikov izenačitve pravic, ki so veljavno glasovali, na voliščih leta 2015 za 6617 manj (Državna volilna komisija, 2015).

Kot že poprej, je tudi leta 2015 referendumska protikampanja znova delovala kot topla greda za nestrpnostne mahinacije t. i. civilne pobude, za katero stoji RKC, zamaskirana v skrb za blagor otrok, družine in preživetje naroda. Manifestiran *Schnelkurs* iz paranoje ne zmore argumentiranega formuliranja vsebin z dejanskimi, temveč šele s ponarejenimi argumenti, računa na čustven, in ne razumski odziv agitirane ciljne skupine. Uporabljeni lažni argumenti in druge oblike manipulativne komunikacije ne merijo na razumski odziv, ampak so, prav nasprotno, odmik od razuma, zgrajeni na zastraševanju, fobiji, sovraštvu, frustraciji in dogmatski ideologiji. Uporabljene propagandne laži in skrajno manipulativni pojmi, kot je svetost družine ali izumiranje naroda, usmerjeno delujejo na agitirano družbeno skupino, namen tega pa je ustvarjanje množične psihoze in paranoje ter agitiranje množice za referendumsko intervencijo proti enakopravnosti manjšin in družbeni pravičnosti. Posledica tega diskurza ni le odvzem pravic manjšini, temveč dehumanizacija, odvzem dostojanstva, ohromitev manjšin in ustoličen spolni in seksualni *apartheid*.

Dokler LGBT-populacija v Republiki Sloveniji ostaja brez formalnih pravic, o vsebinskih sploh ne moremo razmišljati.¹⁰ Zaradi intervencij desničarskih političnih strank, civilnih gibanj in RKC ter licemerja vladajočih politik, ki so klecnile pod njihovim pritiskom in taktično izbrisale enakopravnost istospolnih parov in družin iz zakonodajne agende, ostajamo na predformalni ravni in vsebinski preskok še zdaleč ne bo mogoč.

Napad na pravice seksualnega državljanstva je odraz razraščanja katoliškega

---

¹⁰ Pri nediskriminaciji je nujno razumeti razliko med formalnimi in vsebinskimi pravicami. Vsebinske pravice zagotavljajo enakopravnost, ki je posledica polne implementacije zakonodaje.

fundamentalizma, ki triumfira v hajki na spolne, seksualne in reprodukcijske pravice prebivalstva. Verski fanatiki molijo za fetuse pred Univerzitetno ginekološko kliniko v Ljubljani. Nadškof Zore pridiga o svetosti spočetja: »Spočetje je znamenje božjega usmiljenja. Vsem nam. A našemu narodu je to postalo vprašanje, ali smo še narod, ki se veseli življenja? Ali smo narod, ki se veseli svojih otrok? ... Včasih človek dobi občutek, da je našemu narodu bolj pomemben medved v kočevskih gozdovih kakor pa otroci, ki v nemem kriku umirajo med nami, ker smo nehali biti usmiljeni, ker nočemo biti usmiljeni.« (STA v Večer, 2016c) Mediji pišejo o vseslovenskem festivalu doječih mater, ki poteka »v znamenju premisleka o pomenu dojenja ter o trajnostnem razvoju in pozitivnih učinkih dojenja na ekologijo« (Rituper Rodež, 2016). Nacionalna zdravstvena zavarovalnica načrtuje plačljivost kontracepcijskih sredstev za ženske. Na pročelju cerkve v glavnem mestu države v nedogled predvajajo film proti splavu. Nacionalna televizija pripravi soočenje, v katerem presprašujejo ustavno pravico do splava (RTVSLO, 2016).

Nenehno periodično odpiranje vprašanj, ki bi morala veljati za zapečateni, pa naj bo to temeljna človekova pravica svobodnega odločanja o rojstvu otrok in absolutna pravica ženske do upravljanja lastnega telesa, lastnega reprodukcijskega materiala, ali pravica do svobodnega sklepanja porok, kaže samo eno – da vladavina RKC in drugih klerikalnih sil trasira pot za biopolitike t. i. laične države in določa meje človekovih pravic.

Literatura

- BORDIEU, PIERRE (2001): *Na televiziji*. Ljubljana: Krtina.
- DRŽAVNA VOLILNA KOMISIJA (2015): *Referendum o ZZZDR-D – 2015*. Dostopno na: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-referendumi/ZZZDR-D-2015> (12. oktober 2016).
- GREIF, TATJANA (2006): Kaprice ljubljanske gospode: ob sprejemu registriranega partnerstva. *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 05*, R. Kuhar in S. Autor (ur.), 120–135. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- GREIF, TATJANA (2005): Odrešitelji nacije. *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 04*, S. Autor in R. Kuhar (ur.), 94–105. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- GREIF, TATJANA (2003): Zakonu na pot. *Lesbo* 19/20: 1.
- GREIF, TATJANA (2001): Nizki start: legalizacija istospolnega partnerstva. *Lesbo* 13/14: 2–4.
- KAZENSKI ZAKONIK RS. Uradni list RS 50/2012 (29. junij 2012).
- KUHAR, ROMAN (2015): Konec je sveta, kot ga poznamo. Populistične strategije nasprotnikov Družinskega zakonika. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* XLIII(260): 118–132.
- MILOSAVLJEVIĆ, MARKO (2003): *Novinarska zgodba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- RAJGELJ, BARBARA (UR.) (2015): *Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva*

v Sloveniji. *Sistemska analiza ureditve pravnega položaja istospolnih partnerstev in starševstva v slovenski zakonodaji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

USTAVNI ZAKON O SPREMEMBAH 90., 97., IN 99. ČLENA USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE. Uradni list RS 47/13 (31. maj 2013).

VELIKONJA, NATAŠA (2011); Zgodovina aktivizma za legalizacijo gejevskih in lezbičnih partnerskih zvez v Sloveniji. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* XXXVIII(245): 13–48.

VELIKONJA, NATAŠA IN TATJANA GREIF (2012): *Lezbična sekcija ŠKUC-LL 1987–2012: kronologija s predzgodovino*. Ljubljana: ŠKUC.

ZAKON O PARTNERSKI ZVEZI (ZPZ). Uradni list RS 33/2016 (10. oktober 2016).

ZAKON O ZAKONSKI ZVEZI IN DRUŽINSKIH RAZMERJIH (ZZZDR). Uradni list RS 69/2004 (15. oktober 2016).

Viri

BAŠIĆ HRVATIN, SANDRA (2012): Festival Dnevi raznolikosti. *You Tube*. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=s25YYx2adqg#t=1147> (18. oktober 2016).

ČOKL, VANESSA (2015a): Ustavno sodišče: referendum je pravica. *Večer*, 22. oktober.

ČOKL, VANESSA (2015b): »Moški in ženske smo, tako je.« *Večer*, 26. december.

FORSTNERIČ HAJNŠEK, MELITA (2015): Heteroseksualnost je opij za ljudstvo. *Večer*, 12. december.

HREŠČAK, ANJA (2015a): Več poti do enakopravnosti. *Večer*, 22. december.

HREŠČAK, ANJA (2015b): Tudi brez umetnih oploditev. *Večer*, 23. december.

ČOKL, VANESSA IN NINA AMBROŽ (2016): Brglez porazil delavce migrante. *Večer*, 11. junij.

KOCJAN, ALEŠ IN ALJA HREŠČAK (2015): Prepričljiva zmaga konservativne Slovenije. *Večer*, 21. december.

KOCJAN, ALEŠ (2015): Politični premiki po glasu ljudstva. *Večer*, 22. december.

KOCJAN, ALEŠ (2016a): Če bi Churcillu merili popularnost, bi bila gotovo zelo nizka. Dr. Milan Brglez, predsednik državnega zbora. *Večer*, 2. januar.

KOCJAN, ALEŠ (2016b): Brglez: Referendum ščitim. *Večer*, 4. maj.

MLINARIČ, URŠKA (2015a): Nujna je mobilizacija »tihe večine«. *Večer*, 30. november.

MLINARIČ, URŠKA (2015b): Nadškof Zore: »Glasujte proti.« *Večer*, 8. december.

MLINARIČ, URŠKA (2015c): Za zakonsko zvezo, ne družino. *Večer*, 18. december.

MLINARIČ, URŠKA (2015d): Poraz. *Večer*, 21. december.

MLINARIČ, URŠKA (2016a): Pravice istospolnih parov ponovno na mizi. *Večer*, 5. april.

MLINARIČ, URŠKA (2016b): Prerivanje NSi in Primca za stare starše. *Večer*, 10. september.

PETKOVIČ, BLAŽ (2016): Viška župnija: Ker je v referendumski kampanji zaščitila sina, je v cerkvi nezaželen. *Dnevnik*, 5. februar.

RITUPER, RODEŽ NANA (2016): Mama naj posluša otroka in sebe. *Večer*, 1. avgust.

STA (2015a): NSi na kongresu za stabilnost vrednot. *Večer*, 21. november.

STA (2015b): Napad na družino. *Večer*, 2. december.

STA (2015c): To ni konec, gremo naprej. *Večer*, 20. december.

STA (2016a): Primc gre v politiko. *Večer*, 27. maj.

STA (2016b): Delavci migranti na Evropsko sodišče. *Večer*, 23. julij.

STA (2016c): Zore na Brezjah pozval k usmiljenju. *Večer*, 15. avgust.

VEČER IN STA (2015): 80.518 podpisov za referendum o redefiniciji zakonske skupnosti.
Večer, 10. marec.

VRBNJAK, TATJANA (2015): Referendum vnesel razdor med sodelavce. *Večer*, 23. december.